

Doc.dr.sc. Valentina Kranželić

Sveučilište u Zagrebu

Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet

Odsjek za poremećaje u ponašanju

Istraživanje novih trendova u konzumiranju supstanci i droga

-pilot istraživanje-

Zagreb, 2011/2012.

I.

Osnovni podaci o istraživanju

Naručitelj istraživanja: Ured za suzbijanje zlouporabe droga Vlade RH

Nositelj istraživanja: Sveučilište u Zagrebu, Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet, Znanstveno-učilišni kampus Borongaj, Borongajska cesta 83f, 10 000 Zagreb

Voditeljica istraživanja: doc.dr.sc. Valentina Kranželić

Suradnik na istraživanju: dr.sc. Dalibor Doležal

Datum Izvješća: veljača 2012. godine

II.

Opis istraživanja

Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja je bio dobiti uvid u nova psihoaktivna sredstva koja se konzumiraju, a jesu ili nisu na listi zabranjenih supstanci. Kako je poznato da su na tržištu droga i psihoaktivnih tvari dostupne i supstance koje nisu u tolikoj mjeri do sada bile raširene i nisu dovoljno dugo u opticaju da bi bilo poznato koje sve vrste postoje, koliko ih mladi konzumiraju, s kojim očekivanim učincima te gdje ih nabavljaju/kupuju, predlaže se istraživanje s ciljem utvrđivanja početnih informacija o njima. Kako bi se dobila detaljna slika, potrebno je bilo provesti pilot istraživanje kojem je za cilj saznati osnovne informacije o novim supstancama koje se konzumiraju među mladima u RH, prije svega onima aktivnima kao eksperimentatorima, koji ujedno mogu dati i najpotpunije informacije. Ovo istraživanje može se smatrati i pilot-istraživanjem za istraživanje u klubovima koje bi dalo sliku i o prevalenciji konzumiranja novih psihoaktivnih tvari među mladima koji izlaze u različite vrste klubova te su aktivni u noćnom životu.

Način prikupljanja podataka

Istraživanje se **provodilo u dvije faze** u suradnji s administratorom i moderatorima na forumu „Forum.hr“, našem domaćem najvećem i najorganiziranijem hrvatskom forumu s mnogim podforumima koji okupljaju i mlade koji su potencijalni uzorak za planirano istraživanje. Treba napomenuti kako je forum.hr prema stranici <http://rankings.big-boards.com/> svrstan u TOP 50 svjetskih foruma s obzirom na broj članova te dnevnu posjećenost.

U **prvoj fazi istraživanja** bila je izrađena on-line anketa putem koje su se prikupljali podaci. Nakon toga, anketa se distribuirala on-line, odnosno po forumu i njegovim tematski najinteresantnijim podforumima (druženje i kava, glazba, alternativa, off topic i drugim). Anketa je bila aktivna i dostupna za ispunjavanje u periodu od 15. listopada do 27. studenog 2011. godine. Za ispunjavanje ankete trebalo je manje od 5 minuta što je također važno kada se podaci prikupljaju na ovaj način. Kratka anketa ima bolju šansu obuhvata većeg broja sudionika¹.

U **drugoj fazi istraživanja** on-line anketa je zatvorena, a prikupljeni podaci obrađeni i objavljeni u završnom izvješću o dobivenim rezultatima i smjernicama za buduća istraživanja.

Opis ankete

Anketa sadrži uvodni tekst i 8 pitanja. U uvodnom tekstu sudionicima je objašnjeno o čemu se radi u anketi, koji je cilj istraživanja te su zamoljeni za par minuta vremena i ispunjavanje ankete. Na taj način su poštivana etička načela u istraživanjima. Slijedi uvodni tekst.

Dragi sudionici,

provodimo pilot istraživanje o novim trendovima u konzumiranju različitih sredstava ovisnosti (nove droge, "legal highs" i sl.). Cilj istraživanja je prikupiti podatke o novim sredstvima ovisnosti koja se konzumiraju i dostupna su na hrvatskom tržištu kako bi se moglo pripremiti glavno istraživanje.

Prikupljeni podaci bit će korišteni isključivo u istraživačke svrhe i neće imati nikakvih posljedica za sudionike istraživanja. Istraživanje je anonimno što znači da će biti zabilježeni samo Vaši odgovori,

---

¹ Termin „sudionik“ se u ovom Izvješću koristi i za sudionike muškog spola i za sudionike ženskog spola, dakle umjesto termina „sudionik i sudionica“.

bez mogućnosti otkrivanja Vašeg identiteta (ne čuvaju se niti IP adrese sudionika).

Molimo Vas za suradnju tako što ćete ispuniti on-line anketu. Ispunjavanje ankete trajat će najviše 5 minuta. Pritom Vas molimo za iskrenost u odgovaranju kako bismo mogli dobiti što vjerniju sliku novih trendova u konzumiranju sredstava ovisnosti.

Rezultati istraživanja će nakon završenog prikupljanja biti dostupni na stranici Forum.hr.

Zahvaljujemo na sudjelovanju!

Istraživački tim

Anketa se sastojala od ukupno 8 pitanja od kojih su se prva tri odnosila na demografske karakteristike ispitanika (spol, dob i obrazovanje), a ostala na poznavanje novih supstanci/droga, iskustvo konzumiranja istih te na informacije o tome gdje se mogu nabaviti i kako se koriste.

Anketa sadrži dvije vrste pitanja:

- pitanja s ponuđenim odgovorima
- pitanja s prostorom za otvoreni odgovor

Područja pokrivena anketom jesu:

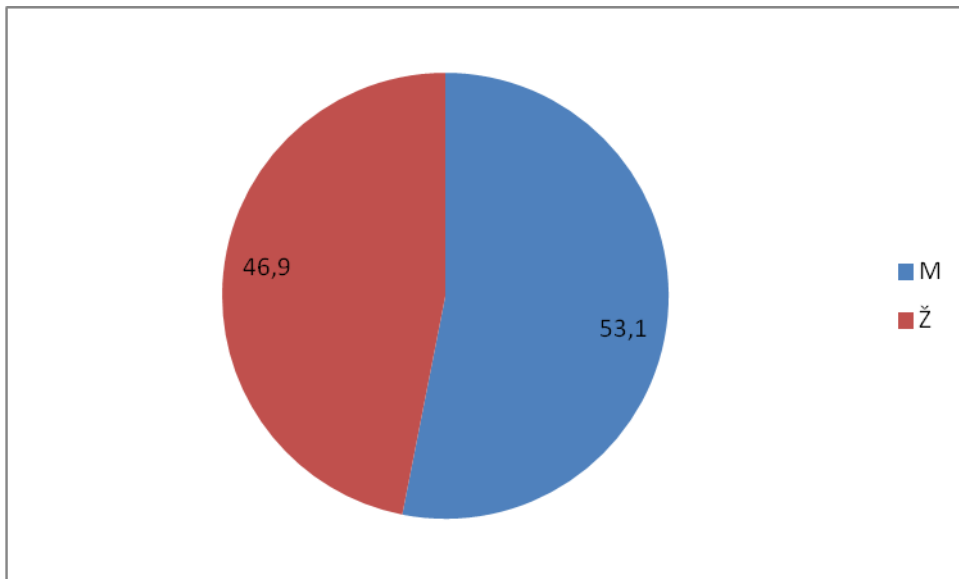
- Demografska obilježja (spol, dob, obrazovanje)
- Poznavanje supstanci/droga
- Konzumiranje supstanci/droga
- Gdje se mogu kupiti/nabaviti supstance/droge
- Kako se koriste supstance/droge

Opis uzorka sudionika

Sudionici istraživanja bili su aktivni sudionici foruma (forum.hr) koji se javljaju na podforume koji imaju nekih dodirnih točaka s glazbom, zabavom, druženjem i svime što se s time može povezati, pa se i očekivalo da imaju i saznanja o novim psihoaktivnim tvarima dostupnima na našem tržištu. Sudionici su bili zamoljeni ispuniti kratku on-line anketu koja je postavljena na forum.hr, a na anketu su biti nekoliko puta podsjećani od strane administratora i moderatora foruma i podforuma. Radi se dakle o prigodnom uzorku.

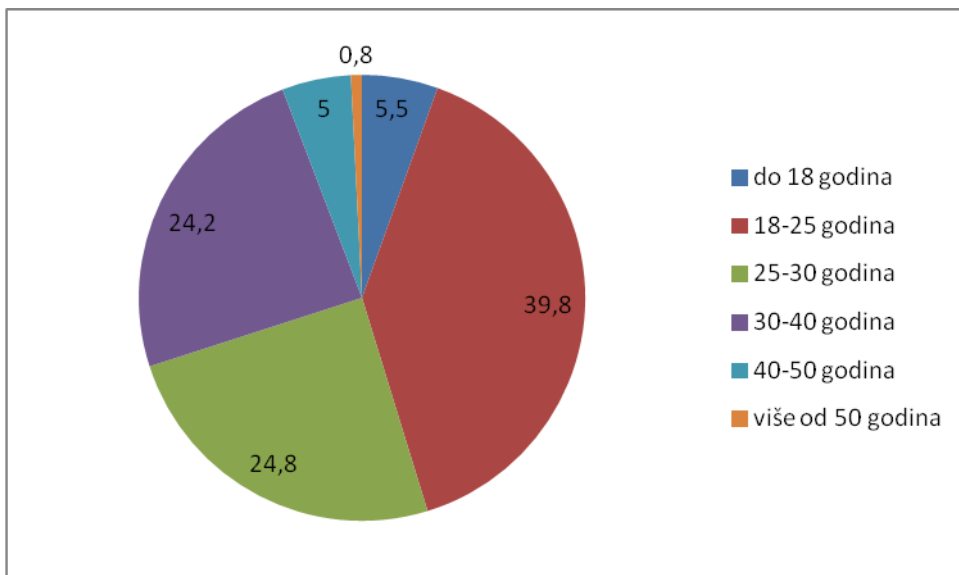
U periodu od 15.10. – 27.11.2011., koliko je anketa bila dostupna za popunjavanje, javilo se **ukupno 1330 sudionika**. U istraživanju je sudjelovalo 46.9% sudionica i 53.1% sudionika.

Sudionici prema spolu

Najviše sudionika (39.8%) bilo je u dobi od 18-25 godina, zatim njih 24.8% u dobi 25-30 godina i 24.2% u dobi 30-40 godina. Vidljivo je da se radi o mlađim sudionicima. Njih tek 5% je u vrijeme ispunjavanja ankete bilo u dobi 40-50 godina, a 0.8% je imalo više od 50 godina. Maloljetnih sudionika je bilo ukupno 5.5%.

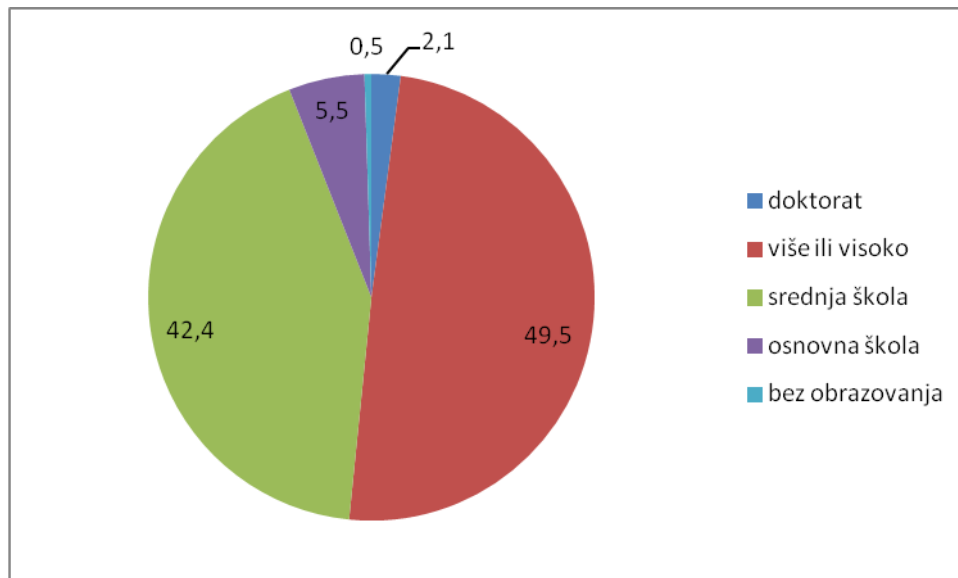
Sudionici prema dobi

Iz podataka o obrazovanju sudionika vidljivo je da gotovo polovina sudionika (49.5%) ima više ili visoko obrazovanje, a njih još 42.4% ima završenu srednju školu. Manji broj sudionika (5.5%) ima završenu samo osnovnu školu, a 0.5% ih je bez obrazovanja. U uzorku se nalazi

2.1% sudionika s doktoratom. Iz podataka o obrazovanju vidljivo je da se radi uglavnom o sudionicima dobrog obrazovanja (srednjeg, višeg i visokog).

Sudionici prema obrazovanju

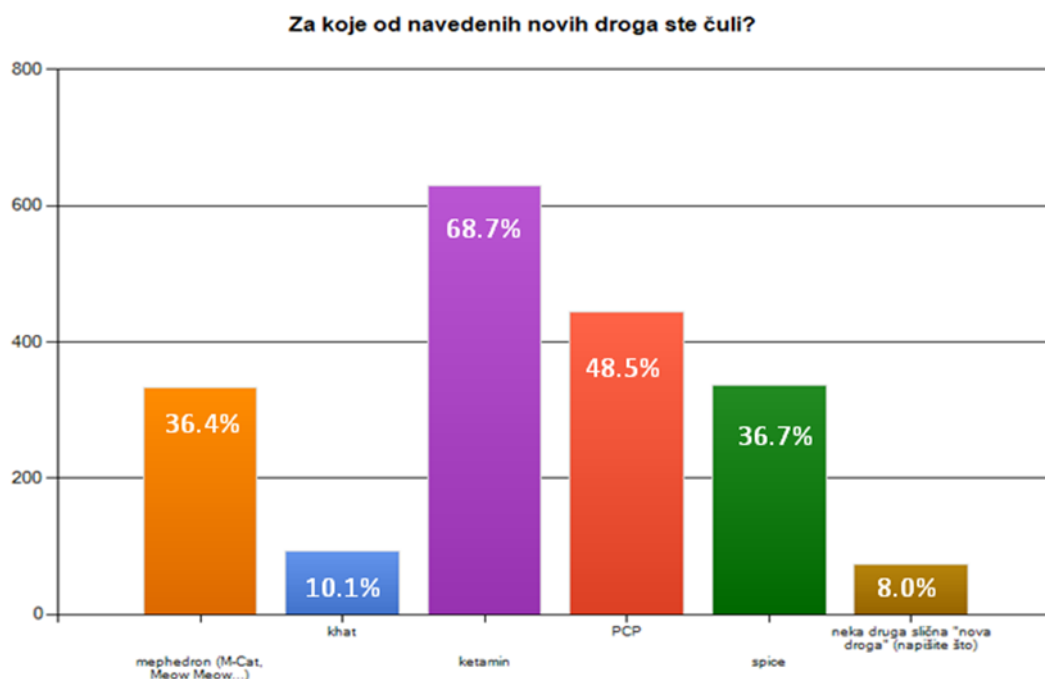

III.

Rezultati istraživanja

Poznavanje novih supstanci/droga

Na pitanje za koje nove ili već poznate supstance ste čuli sudionici (N=915) su odgovarali na sljedeći način. Njih 68.7% je čulo za *ketamin*, 48.5% ih je upoznato s *PCP*-om, a više od trećine ih je čulo za *mephedron* (36.4%) i *spice* (36.7%). Ukupno 8% ispitanika navodilo je da je čulo za još neke supstance/droge. Na to pitanje su odgovarali riječima u predviđenom okviru za tekst.

N = 915

Na pitanje za koje nove supstance su čuli da postoje na tržištu sudionici su odgovarali kako slijedi:

Poznate supstance:

- THC, trava, heroin, koka, speed, ecstasy, crack, metamfetamin, ghb...

Najčešći odgovor:

- krokodil – desomorphine (35, 2.6%)

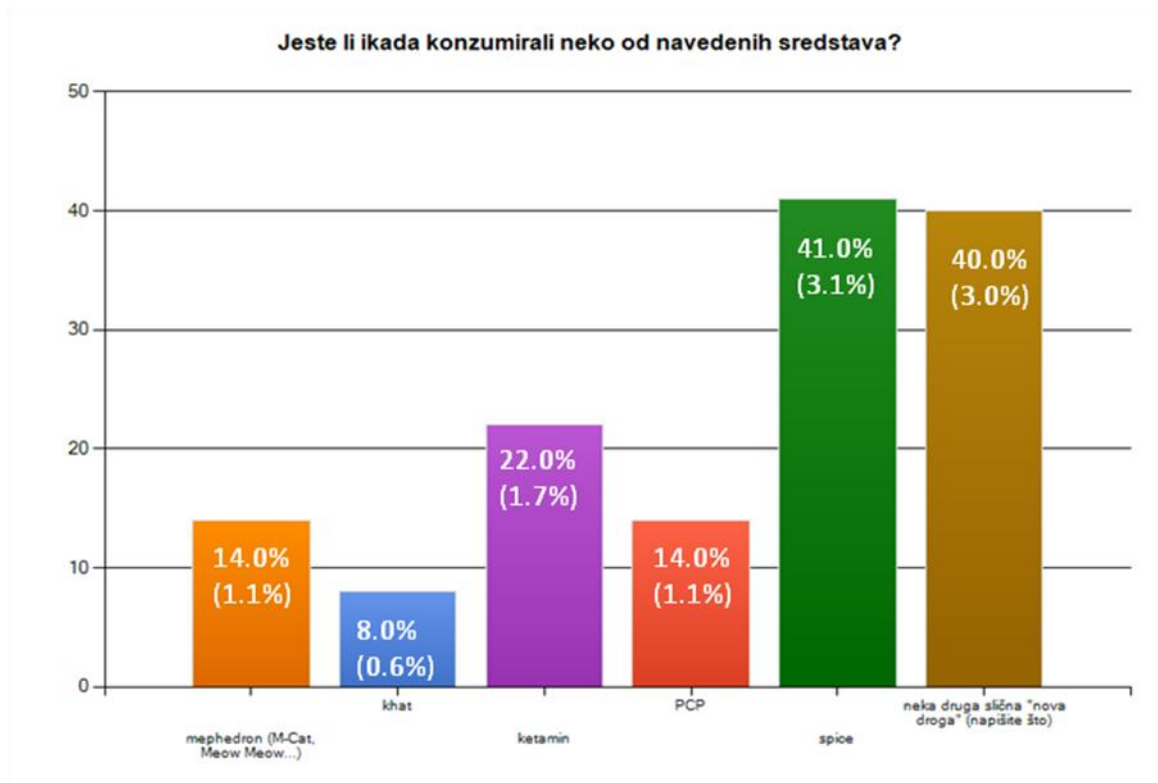
Još se navode (u nekoliko odgovora ili pojedinačno):

- ice, ice-kristal, crystal meth
- pdo
- poppers
- galaxy
- afghan
- codein
- magic dragon
- plavi slak
- N2O
- dmt

Konsumiranje novih supstanci/droga

Iz sljedećeg grafa vidljivo je da je od ukupnog uzorka (N=1330) 100 sudionika ili njih 7.5% konzumiralo neke od navedenih supstanci/droga. Najviše ih izjavljuje da su konzumirali *spice* i to 41% onih koji su odgovorili na pitanje ili 3.1% ukupnog uzorka. Ukupno 22% onih koji su odgovarali na ovo pitanje je konzumiralo *ketamin* (1.7% cijelog uzorka), podjednako *mephedron* i *PCP* (14% onih koji su odgovarali na ovo pitanje ili 1.1% cijelog uzorka), te najmanje (8% ili 0.6% ukupnog uzorka) *kath*. Čak 40% sudionika (ili 3% od ukupnog uzorka) izjavljuje kako su konzumirali neku drugu supstancu/drogu što je pojašnjeno ispod grafa.

N = 100 (N=1330)

7.5% ukupnog uzorka

Uz odgovor da su konzumirali neku drugu supstancu/drogu, osim trave i alkohola sudionici su najčešće navodili sljedeće supstance:

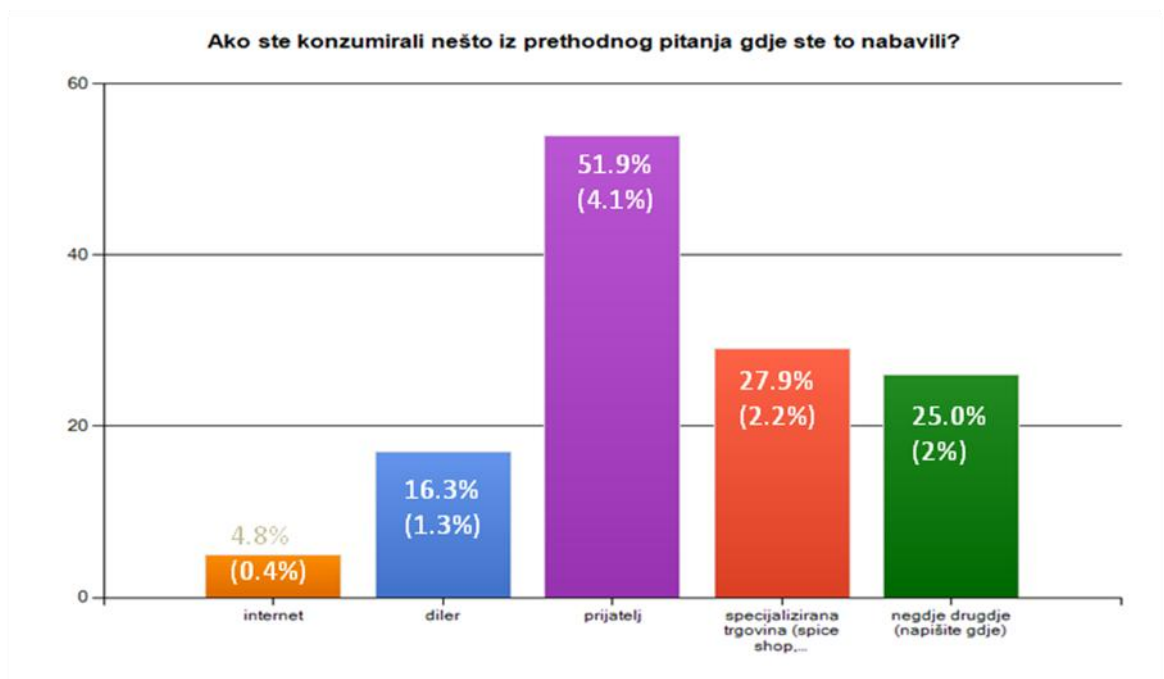
- MDMA, metamfetamin
- ecstasy pop
- avgan, afgan spice
- ibogain
- skunk
- N2O, 2C-B, 4fmp
- Magic dragon
- Dragonfly
- Salvia divinorum

U odgovorima se posebno ističe jedan sudionik koji je opisao svoje bogato iskustvo konzumiranja različitih supstanci. Citat: „2C-I, 2C-E, DMT, bufotenin, 5meo-dmt, JWH-***(nekoliko vrsta), 2C-T-7, Dragonfly, Salvia Divinorum, metamfetamin, metkatinone,

muscimol/muskazon/ibotenina kiselina, MDA, TMA, neki od piperazina, 4fluoroamphetamine, DXM, metilfenidat...možda još što kroz street mix“.

Nabavljanje novih supstanci/droga

Sljedeće pitanje odnosilo se na nabavu supstanci/droga za koje su sudionici izjavljivali da su ih konzumirali. Na ovo pitanje odgovorilo je ukupno 104 sudionika ili 7.8% ukupnog uzorka. Najviše sudionika (51.9% ili 4.1% ukupnog uzorka) koji su odgovorili na ovo pitanje je supstancu/drogu nabavilo od prijatelja. U specijaliziranim trgovinama (spice shopovima i slično) supstance/droge koje su konzumirali, nabavilo je 27.9% sudionika (2.2% ukupnog uzorka). 16.3% sudionika supstance/droge koje konzumira nabavljalo je kod dilera, a 4.8% sudionika (0.4% ukupnog uzorka) supstance/droge nabavlja preko interneta, putem specijaliziranih web-stranica. Četvrtina sudionika koji su odgovorili na ovo pitanje (25% ili 2% ukupnog uzorka) navodi da su supstance/droge koje su konzumirali nabavljali negdje drugdje, a ispod grafa se nalaze njihovi odgovori.

N = 104 (N=1330)

7.8% ukupnog uzorka

Slijede odgovori na pitanje sudionicima gdje nabavljaju supstance/droge koje su konzumirali. U ovom području sudionicima je bilo postavljeno i pitanje znaju li gdje se mogu nabaviti droge/supstance čak i ako ih sami ne konzumiraju. Odgovori su poredani po čestini odgovaranja, na najvišem mjestu su i najčešći odgovori. Slijede sumirani odgovori:

- Inozemstvo (švicarski labosi, Kina, Indija, UK, Novi Zeland)
- Internet, web-shopovi
- Smart-shopovi; spice-shopovi; specijalizirane trgovine
- Uradi sam, kućna radionica (sastojci iz apoteka, bolnica, veterinarske ambulante)
- Party
- Preko poznanstva
- Klubovi (zaštitari, gosti...)
- Sex-shop, videoteke

Način konzumiranja novih supstanci/droga

Na pitanje znaju li kako se neke od novih supstanci/droga konzumiraju, sudionici odgovaraju sljedeće:

- udisanje, žvakanje pušenje, šmrkanje
- kao hrana/piće (kao tablete oralno, kapi u piće, kolači i keksi...)
- osvježivač prostora, isparavanje u prostoru
- "Legalica" motanjem s duhanom
- Sirup za kašalj se miješa sa Spriteom – Purple Drank ili Sizzurp

IV.

Izazovi za buduća istraživanja

Rezultati istraživanja i način provedbe istraživanja dali su neke odgovore u području postavljanja, provedbe i izvođenja zaključaka kada su u pitanju istraživanja pojave novih supstanci/droga na tržištu i među konzumentima i eksperimentatorima. Kako je ovo istraživanje poslužilo kao pilot za obuhvatnije istraživanje u području, izvedeni su zaključci o naučenim lekcijama i smjernice za buduća istraživanja u ovom području. Smjernice i zaključci odnose se na samo uzorkovanje (odabir uzorka za istraživanje) i konstrukciju instrumenta za prikupljanje podataka.

- Uzorak sudionika
  - Kako doći do informiranih sudionika – ograničen domet zaključivanja na prigodnom uzorku – istražiti mogućnosti metodološki vrijednijih uzoraka; mladi u noćnim izlascima, korisnici i članovi udruga...)
  - Zaštita podataka/etička pitanja vs. iskrenost sudionika – uvažavati i osigurati anonimnost i prava sudionika
- Anketa/upitnik
  - Sadržaj
    - anketu konstruirati uz sudjelovanje institucija koje se bave prevencijom i tretmanom; zdravstvenih institucija; konzumenata eksperimentatora; ovisnika...
    - uključiti pitanja o djelovanju supstanci – zdravstveni i psihosocijalni rizici konzumiranja)
    - osigurati usporedivost s inozemnim istraživanjima
  - Način ispunjavanja – on-line ankete, istraživanje u klubovima i na mjestima za izlaske, istraživanje među članovima i korisnicima udruga/institucija...
  - Iskoristiti prednost kvalitativnih metoda prikupljanja i obrade podataka – uključiti i metode prikupljanja kvalitativnih podataka – fokus grupe s konzumentima/eksperimentatorima, intervjui, anonimni eseji...